

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1916.

Leto 46.

Sin v vojski.

Dalj neizmerna je najini poti ločila.
Kje si, moj sin?
Ali še čutiš gorko mojo besedo,
blagoslov materin?

„Mamica, upajte, sladko bo svidenje enkrat...“
del si v slovo.
Ah, zdaj čutim, tak grenka, grenka je misel:
kdaj to svidenje bo?

Uro za uro v kraje neznane, moj sinko,
misli mi letajo,
iščejo tebe tam v dalji, z molitvijo vročo
dušo tvojo prepletajo — — —

Jože Plot.

Na potu — — —

Ko sem taval sred poljan,
je utonil beli dan.
Crna noč me je objela,
nisem vedel kdaj, kako.

Rad nocoj bi dalje šel. —
Oj, ta noč! — Bi kam zašel! —
Tu ostanem in počakam,
da zapoje v jutru zvon!

Pa bo v jutru zvon zapel,
jaz pa dalje šel vesel,
solnce me bo pa vodilo,
da ne zajdem v črno noč ...

Vid Vidov.

Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XIII.

es je čez noč okreval. Dečka ga pa nista mogla vpreči, ker nista imela za to potrebnih jermenov. Te sta si hotela urezati šele doma. Pustila sta ga, da je tekel poleg voza. Vsa vesela sta bila, da se jima je tako hitro privadil.

Imena mu pa kar nista mogla pogoditi. Francek ga je klical: »Sultan«, »Perun«, Peterček pa: »Šek«, »Tiger«. Prebrala sta vsa pasja imena, kar sta jih vedela, pa se ni za nobeno zmenil.

Že sta se posvetovala, kako bi ga imenovala, če mu ne uganeta imena ali če ga sploh še nima; kar je nenavadno naključje obrnilo njiju pozornost nekam drugam.

Dospela sta do nekega gozda. Cesta ju je peljala skozi. Ne na desno, ne na levo nista videla nikogar. Ali pes je majal z repom, vlekel na uho, vohal pa tekal semtertja.

Kar se ustavi pri velikem grmičju, zarenči, zalaja in plane noter.

Dečka sta zavpila nanj: »Pojdi sem, pusti tisto, poberi se!« ali vse je bilo bob v steno. Pes se ni genil z mesta.

Peterčku je že tesno postajalo pri srcu, da so morda v gošči tatje, ki jima ne bodo vzeli samo denar, ampak tudi življenje. Že jo je hotel pocediti, pa je dejal: »V vasi so ljudje, pokličeva jih na pomoč, če naju bo kdo napadel.«

Francek pa meni, da je v gošči kakšna zver, miš, lisica ali veverica, in da jo je pes zavohal.

V tem sta zaslišala neke vzdihne. Kmalu nato se je začul glas: »Če je kdo blizu, usmili se mene nesrečneža in otmi me nevarnosti.«

Ti klici so spravili tudi Francka v strah.

Peterček je bil pa zbežal naprej. A ko je Francek le še stal, ne vedoč, kaj bi, ga je Peterček posvaril, naj ne hodi v goščo, češ, da ju vabi tja kakšen hudoben človek, ali pa da je kdo pal med razbojnike, ki ga tam pobijajo in ropajo.

Francka pa s tem ni ostrašil. Rekel mu je: »Saj sva kristjana. Ne puščajva bližnjega v stiski. Bog ve za naju. V njegovem varstvu sva. Pa naj se zgodi karkoli.«

Prekrižal se je Francek, pozorno se bližal goščavi, pa pogledal skozi drevje.

Peterček je stopil za njim. Pa kadar se je Francek količkaj zgenil, jo je Peterček ubral za nekaj korakov nazaj.

Pes pa je divjal kakor besen. Ničesar dečka nista zagledala. Francek je pa razmeknil veje, lezel naprej in naprej, dokler ni izginil.

Peterček se je jako bal zanj, zase pa še bolj. Trepetal je po vsem životu in boječe se je oziral na vse strani, če kdo ne prihaja.

Pa je vzel v eno roko kamen, v drugo je pa nabral peska, da bi ga sovražniku zabrusil v oči, če se poloti njega ali pa Francka.

Stric vojak jima je bil nekoč pravil, da je to dober pripomoček, ker hudobneža s tem oslepimo. In Peterček se je zdaj tega spomnil.

Lejte, Francek z nekom govori! A ne kriči, govori mirno! To je dalo Peterčku pogum.

Pristopil je bliže. Vlekel je na uho in slišal, da neznan glas pravi: »Oh, fantek, pojdi po ljudi! Pa naroči v najbližnji vasi voz. Vse bom plačal. Samo glej, da pridem domov.«

Francek je vprašal, kaj mu je in kdo ga je.

Nesrečni mož je odgovoril: »Nihče me ni. Ali v sebi čutim neizrečene bolečine. Pa jih morda ne bom prestal.«

Peterček je bil tedaj tudi že v gošči in hudo mu je bilo, ko je videl, kaj bolnik trpi. Povedal je dečkoma s kratkimi, a težko izgovorjenimi besedami, da ima do doma blizu tri ure hoda, da je bil v sejmu in da se ni nadejal, kaj ga bo doletelo.

»S seboj sem imel voz in konja,« je dejal, »pa sem jih ponoči naprej poslal; zdaj pa tukaj umiram.«

Francek je tujca tolažil in pravil, da sta bila z bratcem tudi v sejmu. Peterček je pa čutil vedno več zaupljivosti v tujca, ker je bil tudi on v sejmu.

Povedala sta mu, da imata voz. In Francek je pristavil: »Če vam je prav, vas pa midva popeljeva. Sicer nimava konja, ne vola, ne druge živali, ampak kar sama vas potegneva.«

To je postavnega moža v žalosti sicer potolažilo, ali zmajal je z glavo v skrbeh, da tega ne bosta mogla.

Francek si je mislil: »To je ugodna prilika, da poizkusiva svojo moč. Do cerkve voziva mater. Do tja je samo pol ure. Ali v Toplice je daleč. Ako to danes zdrživa, bova tudi kaj drugega. Vrhutega je to najina dolžnost, da se usmiliva bližnjega.«

Peterčka so vznemirjali drugi pomisleki. Potegnil je Francka v stran ter mu zašepetal: »Ta človek mi ni po volji. Nič ne imej ž njim. Le dobro ga poglej, — žid je.«

Francek je priznal, da ga ima tudi on za žida. Ali okregal je Peterčka, ker hoče kar tako mimo reveža, rekoč: »Posnemajva usmiljenega Samaritana v evangeliju, pa ne tistih neprijaznih ljudi, ki so pustili popotnika med razbojniki. Žid je tudi naš bližnji. Rada ga imejva kakor sebe.«

Peterček ni tajil, da Francek prav pravi. Šel je ž njim vred po voz, pa sta ga zapeljala do grmovja.

Žid je bil vesel, da je pomoč tako blizu. Ko je videl, da se na vozičku lahko dobro sedi in leži, je dečka prosil, naj ga deneta nanj. Dečka sta najprej natrgala mahu in tujcu mehko postlala.

Čutil je tujec, da ne bo imel niti v kočiji take udobnosti, pa se je dečkoma zahvaljeval, da se tako skrbno brigata zanj.

Šla sta fantiča pazljivo ž njim po cesti, izogibala sta se kamenčkov in, kadar je bilo treba, sta se ustavila.

V neki vasici si je bolnik hotel kupiti čaja. Tekala sta ondi fantiča od hiše do hiše, ali čaja nista dobila nikjer. Krčmarica je skuhala tujcu malo juhe, da se je pokrepčal.

Ponudili so mu tudi voz in konja. Pa ko so ga devali s Franckovega vozička, je kričal, naj ga nikar ne prekladajo.

Pustili so ga torej, kjer je bil. Ali naročili so mu dva krepka moža. Ta dva sta ga peljala, Francek in Peterček sta pa rinila.

Nista sicer hotela pokazati, da sta utrujena, ali dovolj jima je bilo; slaba cesta pa velika teža ju je bila utrudila.

Pozno popoldne so prišli s tujcem do mesteca, kjer je bil žid doma. Krenili so k hiši, katero jim je pokazal. Vzeli so bolnika z voza, pa ga odnesli noter. Imel je ženo in otroke. Ti so se jako prestrašili. Pripravili so mu gorko postelj in precej poslali po zdravnika.

Dečka sta že dobro vedela, da nista pomagala kristjanu. Prihitelo je mnogo sorodnikov in znancev, ki so bolniku izkazovali usmiljenje. Pomagali so mu, pa vsem je bilo videti, da so židje. Nihče ni pogledal fantiča. Ker nista hotela motiti, sta šla v gostilno nočit. Naprej nista mogla več. Pozno je že bilo in daleč do doma. Težko jima je delo, da bodo mati za nju v strahu. Vendar pa sta se nadejala, da jima bodo odpustili, ko jim povesta, zakaj sta tako kesna.

Ko je bolniku odleglo, je vprašal ženo, ali je kaj dečkoma plačala. Ni ju bilo več.

Poslala je ponja.

Bila je ta ženska trgovka in že namenjena, da jima utrga, če bosta preveč zahtevala. Zbijala je ceno, če je kupovala ali prodajala. In ker ni smela dati možema, ki sta tudi peljala, manj, nego je bilo dogovorjeno, se je hotela za to odškodovati pri dečkih. Zato je brž povedala naprej, da se ne da opehariti.

Francek je uvidel, da ima dobro dejanje za blago, ki je morebiti iz dobička naprodaj razstavljeno, pa je dejal: »Gospa, da sva se usmilila vašega moža, to sva storila iz ljubezni do bližnjega. Naš bližnji je vsak človek. Znan nam je lepi zgled o usmiljenem Samaritanu. In ta naju je izpodbodel, pomagati vam, dasi niste naše vere. Sam Jezus hoče to. A kar stori kdo zavoljo njega, za tisto ne želi povračila.«

Židinja se je jako začudila tem besedam. Bahala se je, da ona tudi rada pomaga, in kadar ji kdo postreže, da je hvaležna in je ni treba opominjati zaradi plačila.

Stisnila je Francku nekaj krajcarjev v roko, toda on jih ni vzel, rekši: »Če hočete kaj dati, dajte revežem.«

In odšla je v prodajalnico. Prinesla je dečkoma slaščic in je hotela naliti vsakemu še tudi čašico rozolije.

A je nista marala. Vrnila sta se v krčmo in tam plačala kruh in mero piva.

Židovi so ju še povabili, naj se zjutraj oglasita pri njih, da si bosta lahko kaj izbrala v njih prodajalnici.

Onadva pa sta samo vprašala, kako je kaj bolniku, pa sta šla brez povračila.

XIV.

Konopaskovka kar ni mogla pričakati svojih otrok. Že je mislila najeti človeka, ki bi ju šel iskat. Stric vojak se je tudi bal, da se jima je morda kaj pripetilo. Pa tolažil je mater, da najbrže še nista spečala blaga, pa da iščeta kupcev, da bi ga jima ne bilo treba nazaj vlačiti.

Ali temu ni bilo tako. Sinova sta spela proti domu, oba lepo zdrava, in pes ju je veselo obskakoval. Zdaj je imel ime, dala sta mu ga sama, ker nista bila uganila, kako so ga prej klicali. Dejala sta mu Vohač — ker je bil zavohal ubogega žida v gošči; tudi sta mu pripisovala delež pri dobrem delu, na židu izvršenem.

Morda sta otela človeško življenje? Vesela sta bila, in že bi bila o tem rada povedala materi.

Peterčku je prišlo na misel, da bi bila morala od Abrahama — tako se je reklo židu — vendarle kaj sprejeti; že se je kesal, da sta zavrnila celo tisto slaščico; morda ju bodo imeli za ošabna?

Francek mu je pa pojasnil, da moramo na to gledati, iz kakšnega namena se nam kaj da. Abrahamovka ju je menda hotela poplačati, kar sta dobrega storila njenemu možu.

»Ko bi ne bila ravnala z nama kakor z dobičkaželjnimi kramarji,« je dejal Francek, »bi se bila lahko posladkala tudi s tisto rozolijo, da ne bi bilo zamere; ker je pa samo o plačilu govorila in ji ni prišlo v glavo, da mi, kristjanje, delamo tudi marsikaj radi Boga, sva ji morala dokazati, da se moti.«

Peterček je pa vseeno mislil na bonbončke in na rozolijo, dasi je priznal, da sta modro ravnala.

Šele doma sta mu mati in stric pregnala oblizljive želje iz glave. Dečka sta bila namreč povedala, kaj se jima je bilo pripetilo. Ničesar nista zamolčala. Stric in mati sta pohvalila njiju nesebičnost v nadi, da bo zgled, ki sta ga dala drugovercem, zbudil spoštovanje v njih do naše svete vere in do vernih kristjanov. In to se je tudi zgodilo.

Žid Abraham ni pozabil vrlih dečkov. Prišel je v Detin precej, ko je ozdravel. Nič mu ni bilo po volji, da je žena pustila dečka brez zahvale. Morala mu je ponoviti, kaj sta govorila ž njo, pa se je namenil, da ju obišče.

Ker pa ni vedel, odkod sta bila, je povpraševal po njiju. Šel je od vasi do vasi in srečno prišel k njima.

To je bilo na sv. Vojteha dan. Dečkov pa ni bilo doma. Bila sta z materjo pri službi božji. Čakal je žid, da so se vrnili. Ko pa je ugledal voziček, na katerem se je tudi sam takrat vozil — toliko da se ni zjokal.

Prisrčno je dečka pozdravil. Tudi onadva sta se ga zveselila. Matí je dala tujcu roko kakor dobremu znancu.

Pripovedoval je tujec o svoji bolezni. Zvedela sta dečka, kako ga je napadla bolezen in kako ji je ušel. In bilo jima je všeč, da je pripoznal uslugo, ki sta mu jo bila izkazala.

»Hudo sem se mučil,« je pravil, »ko sem zapuščen ležal v gozdu. Že sem bil dal slovo upu, da bom še kdaj videl svoje ljudi. Prigodilo se mi je to tako-le: Bilo je po sejmu in jaz sem naložil blago. Tovariši, ki so bili z menoj vred najeli voz, so odšli naprej. Rekel sem jim, naj ne čakajo name, ker moram še marsikaj preskrbeti, in da pojdem zarana peš. Ponoči mi je bilo slabo. Mraz me je tresel. Pa sem si mislil, da me bo hoja segrela. Bilo je še temno, ko sem odhajal. Podvival sem se, kar sem mogel. Tedaj pa so me napadle slabosti. Nikogar ni bilo pred mano, ne za mano. Na cesto pa nisem smel leči. Bilo mi je za denar, ki sem ga imel pri sebi. Kaj, ko bi me kdo oropal? Zlezal sem torej v goščo. Tam sem ležal kakor v nezavesti, dokler me ni zdramilo pasje lajanje. Dolgo nisem hotel zaklicati, ker sem se bal, da bi prišel nadme hudoben človek. Ali vse ni nič pomagalo, moja bridkost je rastla, bolečine so se množile, pa sem se oglasil, da ne bi umrl. Hvala Bogu, da sem to storil! Vidva sta me otela. Da sem imel dosti denarja v pasu, najbrž nista vedela. Seve, zdaj bi vama tisoče zaupal. Kristjana sta, čislam vaju in z bolj poštenimi ljudmi se še nisem na svetu sešel.«

Konopaskovka si je štela v dolžnost pripomniti, da bi bili vsi kristjani vrli, ko bi popolnoma poznali in živeli po svoji sveti veri.

Rekla je: »Naša vera ni vzrok, da nismo, kakršni bi morali biti. Saj nas resnično uči samo vse dobro in nam nudi sredstva k svetemu življenju. Kar vsebuje stari zakon, to tudi mi sprejemamo za resnico, a vrhutega je zapisanih za nas v novem zakonu mnogo svetih besed in zgledov. Kdor se ravna po njih, je vrl, kreposten in pravičen. A kdor se po njih ne ravna, ni prišel k pravemu spoznanju ali pa mu manjka dobre volje. In zavoljo tega nastajajo in vladajo tudi med nami prestopki in grehi.«

Abraham se je pohvalil, da je poštenjak, žid, ki izpolnjuje zapovedi svoje vere.

Konopaskovka mu ni ugovarjala, ali pripomnila mu je, da more biti kristjan še boljši, ako ne izpolnjuje le tistega, kar je predpisano židom v starem zakonu, temveč še mnogo drugega, kar od nas zahteva sveta vera. To mora spoznati in razumeti vsak človek, ako ni zaslepljen po predsodkih.

Da Abraham ne bi mislil, da se hoče z njim pričkat, mu ni vzela v misel, kar verujemo o odrešenju in o milosti božji. Toda Abraham je sam segel vmes, morebiti iz strahu, da ga žena ne bi v kakšni reči pregovorila. Pa je jel razkladati, čemu je prišel.

Najprej se je dečkoma zahvalil za ljubeznivost, potem je pa vprašal, če bi jima mogel s kakšno rečjo postreči.

Mati je odgovorila: »Kar potrebujemo, imamo, hvala Bogu.«

Užalostil se je žid nad tem odgovorom, pa dejal: »Menda nočete ničesar od mene, ker sem žid.«

To je pa zopet zbolelo mater in dečka, pa so mu povedali, da ga imajo tudi za svojega bližnjega, kakor sta Francek in Peterček dokazala.

»Tako torej sprejmita od mene to malenkost,« je zaprosil mož, pa stisnil vsakemu dečku po en tolar-križavec v roko.

Dečka nista vedela, ali bi vzela srebrnjak ali ne, in sta vprašujoče pogledala mater. Mati je pa brez ovinkov pojasnila Abrahamu, da sta dečka bolj vesela njegove hvaležnosti, kakor pa denarja, katerega si v resnici ne želita.

Francek je pa pristavil: »Ako sprejem denar, pa ne bom imel več takega veselja na tem, da sem vam pomagal v sili.«

Peterček je imel pa srebrnjak že v žepu. Ko je videl, da je Francek svojega židu nazaj dal, je pa tudi sam privlekel svojega iz žepa.

Ali Abraham ju je rotil pri Bogu, naj ne zavrmeta njegovega daru, sicer ne bo imel miru.

Nato sta obdržala dečka tista križavca. Žid je pa imel nad tem tako veselje, da je položil vsakemu dečku roko na glavo, kakor bi ju blagoslovil.

Ostal je potem pri njih več ur. Šele pozno na večer se je odpravil k znanim židom prenočevat.

Dokler je bil pa v hiši, so se menili z njim važne reči. Prišel je k teti vojak Bojan, seznanil se je z Abrahamom in se razgovarjal z njim po nemško.

Tudi Francek je moral po nemški govoriti, in ko se je temu tuji gost začudil, mu je stric povedal, da je bil on njegov učitelj, in ni zatajil vzroka, zakaj se nemščine uči.

Abraham je kimal materi, da ima vrla otroka.

Mati je pa opazila, da mu je Bojan nekaj posebnega razodel, pa ga je vprašala, o čem govorita.

Stric je dal Abrahamu znamenje, naj molči. Francek je pa pretil in položil prst na usta. Peterček je šepetal in stokal, ali vse ni nič pomagalo. Abraham jih ni umel, pa je radovoljno razložil materi, da ima pridna otroka, ker jo bosta peljala v — Toplice.

»Kaj ste rekli?« je ostrmela Konopaskovka.

»I no, draga teta,« je dejal Bojan, »Abraham nas je izdal. Pa nič ne dé. Saj smo vam tako hoteli odkriti. Francek je spravljal skupaj denar za vas, da greste v Toplice. Peterček mu je pa verno pomagal. Zdaj imata že toliko, kolikor potrebujeta. Kmalu se napotite.«

Francek je brž naštel, kar je imel denarja, na mizo. V eni nogavici je imel devet, v drugi pa osem in v vrečici pa sedem goldinarjev, a dva dva goldinarska tolarja Abrahamova sta dala štiri goldinarje.

Peterček je to seštel in povedal: »To je osemindvajset goldinarjev.«

Tolikega bogastva nista še nikoli videla skupaj. Zdelo se jima je skoraj nemoogoče, da je njiju last. Prispeval je k temu, kakor vemo, tudi doktor Hvatal z devetgoldinarsko zbirko iz mesta, pa še pomnožilo se je, ko sta ga spravljala nazaj v svoje denarnice.

Stopil je namreč v hišo gospodar. Pa ko je slišal, za kaj gre, je

priložil desetak in rekel materi: »Meni je vsekako posebno na tem, da ozdravite. Jemljem torej nase del stroškov in v resnici želim, da bi vam mogel dati kaj več.«

Tudi stric je dal dva goldinarja, češ, da hoče dopolniti, kar manjka do štiridesetih goldinarjev.

Konopaskovka se je branila denarja. A ko so jo prisilili, ni dovolila, da bi jo sina peljala v Toplice. Bala se je, da si otroka sama kaj nakopljeta.

Abraham jo je pa tolažil. Pripomnil je: »Kadar pojdem v Prago po blago, bosta dečka lahko privezala svoj voziček k mojemu vozu, pa vas potegnejo konji. Iz Prage do Toplic boste pa lahko prišli.«

Zdaj je mati privolila. Določili so dan, kdaj odrinejo. To se bo zgodilo, ko bo vreme stanovitnejše in toplejše. In kopel bo takrat bolj pomagala.

Frater Sabbas.

Občudovanja so vredni vojaki, vrli sinovi mile Avstrije, ki stoje trdno kot zid ob Soči in se ne umaknejo niti za ped. Toda vredni so tudi posebnega spoštovanja še posebno tisti, ki v blagor sirot in revežev vzdrže mesec za mesecem v največjih nevarnostih v Gorici. Čast njim, ki delé tolažbo zbežanim in zapuščenim dušam in jih krepčajo z angelskim kruhom ob mizi Gospodovi. Čast njim, ki osirotele in zapuščene siromake tudi na telesu hranijo in jim teše lakoto. V solčni Gorici je ostalo iz teh vzvišenih namenov več duhovnikov. Med temi tudi dva očeta kapucina: o. Janez Reberc in o. Gabriel Bajec. S čudovito požrtvovalnostjo in vnemo lomita zapuščenim vernikom dušni kruh ter tolažita, navdušujeta in obračata srca kvišku k Očetu v nebesih.

Toda ne smemo prezreti še enega kapucina, ki je tudi izredno zaslužen. Poznajo ga reveži na kapucinski samostanski porti. Okoli 90 se jih zbira vsak dan, da jih nasičuje. Koliko dela in skrbi! Podpira ga veledušno mestno občinstvo. Vendar ni nikakor šala, za vse te reveže pripraviti in skrbeti, da nobeden izmed njih ne pojde domov s praznim želodcem. Na sliki ga vidimo, kako zadovoljno in veselo deli ubogim sirotam skrbno pripravljeno kosilce. Ostal je tamkaj v Gorici sam, prostovoljno, iz ljubezni do revežev in priljubljenega samostana, kjer je služil Bogu in ljudem že toliko let.

Fr. Sabbas Rubbia je njegovo ime. Doma je v Gorici iz odlične in bogate družine. Vstopil je iz poklica v kapucinski red l. 1894. Vztrajal je, čeravno se mu je začetek moral težak zdeti. In zdaj pozna v Gorici skoraj vsakdo ljubeznivega kapucinskega vratarja. Ljub je Bogu in ljudem. Kar dobrega izkazuje revežem, je pa še posebe zapisano v knjigi življenja.

(»Ilustr. Glasnik«.)

Iz bojnega okoliša: Frater Sabbas razdeljuje kosilo goriškim revežem.

Ščinkovčevo gnezdo.

France Žužek.

(Konec.)

Cele ure je preležal zdaj Franci za sosedovo hruško v napetem opazovanju svojih ščinkovcev. Stara dva sta res imela sila veliko opravka. Tistih pet golih, le malo z mišjo dlačico poraslih glavic, je vedno odpiralo svoja lačna žrelca, da sta morala letati od ranega jutra do poznega večera, stikati za mrčesom in da sta imela kaj malo prilike, utešiti svoja lastna želodca.

»Civ, civ, civ! Ci—i—i—i—v! Ci—iv, ci—i—i—i!«, so se oglašali mladiči, ko je priletel stari s črvom v kljunu do gnezda, in stezali gole vratove visoko v zrak.

Ves srečen in zadovoljen je bil Franci in le eno željo je imel v srcu: Naj ostanejo nedolžni ptički nepoškodovani, nedotaknjeni! Sklenil je, da jih bo čuval s svojimi močmi, in gorje onemu, ki bi si upal razdejatj tiho srečo starih dveh ščinkovcev, ki sta trpela toliko in se pehala za petero lačnih želodčkov!

Franci ni bil namreč kot drugi otroci v vasi, temveč — odkrito povedano — mnogo boljši od njih. Ubogal je svojo mater, ki mu je strogo prepovedala hoditi v družbo mladih postopačev, ki nimajo drugega zmisla na tem božjem svetu, kot da kradejo Bogu čas. Ti otroci so se koj po šoli razkropili po steljnicah, senožetih in gozdovih ter stikali za ptičjimi gnezdi. Priznati moramo, da so vedeli za marsikako gnezdo najrazličnejših ptičev, a srce boli človeka v zavesti, da so razkopali ti malopridneži, ti trdosrčneži marsikako ljubo gnezdece, pobili dokaj jajčec in onesrečili uboge ptičke, da so letali kot v obupu od veje do veje in čivkali tako žalostno, tako milo proseče, da bi se bil človek skoro zjokal ob njihovem glasu. Čast Bogu, Franci je bil drugi. Dopoldne je šel v šolo, po kosilu je spisal dane naloge in se naučil za drugi dan, potem je pa nanesel materi drv v vežo, nastlal živini in prašičem in pomagal sploh staršem pri delih, ki jih zmore deček osmih let. In kljub temu mu je preostalo mnogo, mnogo prostega časa v razvedrilo na domačem vrtu, ki se mu je zdel tako lep, tako krasen, da bi bival v njem od zore do mraka, od mraka do dne, prepeval v njem, sanjaril, poslušal ptiče in se čutil srečnega.

Tistih malopridnih postopačev se je Franci bal — in ne brez vzroka! Celo pot v šolo ali iz šole so se pogovarjali le o ptičih. Kolikokrat je slišal, da je razkopal ta ali oni kako gnezdo iz jeze, ker je vedel tudi kdo drugi zanj! Ni čuda, da se je bal za svoje ščinkovce, čeprav so bili skriti med gostim listjem in vejevjem, da jih je zapazil komaj sam, ki je vedel zanje že od tedaj, ko se je znašalo in gradilo gnezdo!

Nekoč ga vpraša sosedov Tone, eden glavnih ptičarjev, med potjo v šolo:

»Ti, Franci, ali veš za kakšne ptiče?«

Francija je zazeblu pri srcu in molčal je.

»Kje bo vedel, ko pa tiči vedno doma in se drži za materin predpasnik,« je rekel nekdo zasmehljivo, da so vsi drugi bušili v krohot.

»Mogoče pa vendar ve,« je nadaljeval Tone.

»Ne ve, ne,« je trdil oni zasmehljivo.

Franci je molčal dalje.

»No, ali. veš?« je silil Tone. »Kaj molčiš?«

»Seveda vem,« je rekel Franci.

»Za koliko?«

»Za ene.«

»Kaj pa je v gnezdu? Jajca ali mladi?«

»Pet mladih.«

»So že veliki?«

»Veliki niso, saj so celo stari ščinkovci majhni.«

»A ščinkovci so?«

»Da, ščinkovci!«

»Koliko so pa stari?«

»Nekaj čez en teden.«

»Tako, tako,« je dejal zamišljeno Tone in vprašal spet:

»Kje pa so?«

Franciju je zažomazelo po udih in bil je tiho.

»No, kje so?«

»Povem jim pa ne,« je sklenil Franci odločno sam pri sebi in molčal.

»Boš ja povedal, kje so,« je silil vanj Tone.

»Na drevesu,« se je odrezal Franci.

Toneta je zjezilo, a vendar je nadaljeval z mirnim glasom:

»Seveda! Saj ščinkovci gnezde edinole na drevesu!«

K sreči so prišli do šolskih vrat in prekinili pogovor.

Tistega dne ni pazil Franci v šoli tako kot sicer. Prizadeval si je, raztresti se, pa ni šlo in ni šlo, temveč so mu uhajale misli vedno in vedno na sosedovega Toneta in na ščinkovce. »Povem mu ne,« je govoril sam pri sebi. »Niti tega mu ne povem, da so na našem vrtu in na češplji. Če jih hoče iskati, naj jih pa išče, saj jih ne bo našel nikoli. Razkopal bi jih, če mu povem zanje, gotovo bi jih! Nikoli mu ne povem, nikoli, pa je!«

Tako je sklenil Mihčev Franci in se ni bal kar nič porednih tovarišev na poti iz šole, kjer se mu je spet pridružil Tone in začel:

»No, Franci, kje so tisti ščinkovci?«

»Saj sem ti že povedal, da na drevesu!«

»Na drevesu, na drevesu,« se je vznevoljil Tone. »Na katerem drevesu? Ali na vašem, ali na našem, ali na kakem drugem?«

»Teга pa ne povem nikoli,« je dejal Franci odločno.

»Zakaj pa ne?«

»Zato ne, ker vem, da bi ti povedal to komu drugemu, dotični spet drugemu, in slednjič bi vedela vsa vas za tiste ščinkovce. Pa bi prišel kdo in jih pobil. Zato ne povem, vidiš!«

»Kako si neumen ti! Kaj misliš, da pobijamo mi ščinkovce? O ne! Srakoperje in kragulje pobijamo mi, drugih pa ne!«

Vsi drugi so poslušali napeto pogovor med Francijem in Tonetom.

»O, dobro vem, da ste pobrali tudi druge ptiče, a teh ščinkovcev ne boste,« je rekel Franci.

»Pa res ne misliš povedati zanje?« je vprašal Tone.

»Res ne, nikoli ne!«

»Torej dobro, Franci!« je povzel Tone s povzdignjenim glasom. »Že sto in sto gnezd sem našel, pa bom tudi tisto ščinkovčevo. Daleč ne bo. Najbrž pa na vašem vrtu. Kje bi sicer vedel ti za kakšne ptiče, ki vedno tičiš doma? A povem ti, in zapomni si to, Franci: Ko najdem tiste tvoje ščinkovce, zgrabim gnezdo in zmečem mladiče naši mački, ki ji bodo teknilo prav dobro, in to samo zato, ker mi nisi hotel povedati zanje. Povedal bi bil, pa bi bilo dobro, a zdaj jih bom gotovo!«

»Le daj jih, kar daj jih, pa še Franciju jih naloži par čez hrbet, saj se itak ne zmeni za nas,« so vpili drugi šolarji vsekrižem.

Franci je molčal, pri srcu pa mu je bilo tako grozno hudo in tesno kot še nikoli. Oj, če zaleze Tone ščinkovce! Pobil jih bo! Ne, ne, saj jih ne najde nikoli! In zdaj bi ga radi še topli! Nikoli več v njihovo družbo!

»Tone,« je dejal Franci. »Bog te bo kaznoval za tvoje grde, neusmiljene besede.«

S temi besedami je stekel naprej.

»Lej ga, lej ga strahopetca, kako ti beži in dviguje pete. Nabij ga, nabij, Tone, kaj ti bo pridigoval,« so vpili za njim.

In res je priletelo Franciju par kamnov mimo glave, da je pospešil svoje korake še bolj in prišel ves zasopljen domov.

»Kako pa to, da si danes tako razgret, Franci?« ga je vprašala mama.

»Bežal sem,« je govoril Franci težko sopeč.

»Bežal? Čemu? Zakaj si bežal?«

»Te-e-epsti so me ho-oteli.«

»Kdo?«

»Sosedov Tone in drugi.«

»Zakaj?«

»Ker jim nisem maral povedati za ščinkovce.«

»Prav si imel; tega ne smeš povedati nikomur, ker bi jih otroci pobili prav gotovo.«

»Tone je dejal, da jih bo našel in zmetal mladiče mački.«

»Ne bo jih našel, ne!«

»Vajen je ptičem, mama, pa jih bo izvohal koj, mama. In pobil jih bo, mama, te moje ščinkovce.«

Franciju je šlo skoro na jok, ker se je resno bal za ptičke, in zasmilil se je materi.

»Ne boj se,« je rekla mati. »Tone jih ne bo iskal dosti, le verjemi mi, da ne! Prežal bo nate in te zalezoval povsod. Če boš šel le enkrat pogledat

za hišo, te bo gotovo zapazil in znal takoj, kje mora iskati približno ščinkovce. Zato ne smeš in ne smeš za hišo. Ali oblubiš, da ne boš šel?»

»Obljubim.«

Obljubo je Franci držal in čas je hitro tekel svojo pot.

* * *

Sosedov Tone res ni stikal kdovekaj dosti za ščinkovci, temveč je pazil na Francija in bil takorekoč gotov, da ga zasači prej ali slej, ko bo plezal na kako drevo, da pogleda, ali so mladiči godni ali ne.

A Franci je ubogal svojo mater in se niti ozrl ni na češpljo, če je šel mimo hiše. Vleklo ga pa je, vleklo. Toda imel je trdno voljo in se je raje premaгал. Sempatja je šel na podstrešje in poslušal tam čivkanje mladičev, ko sta jih pitala stara dva.

Ščinkovec se je oglašal prvi zjutraj in pel tako lepo in veselo cel dan, kot bi hotel izraziti s tem pred vsem svetom svojo srečo; kajti v gnezdecu med vejami je čepelo petero prijaznih, zdravih, že skoro popolnoma godnih mladičev. Še par dni, pa jih izvabi, da polete s starima vred v širno naravo, ki je tako lepa in krasna, da zopojjo vsi skupaj hvalo Vsemogočnemu.

Tudi Franciju se je zdelo, da bodo mladiči godni, in je že komaj pričakoval dneva, da izlete; kajti potem se ne bo bal več sosedovega Toneta.

Nekega dne je bil Franci sam doma. Matí, oče in vsa družina so delali na polju. Krož ene popoldne je bilo, in Franci je pisal računsko nalogo.

Kar se oglasita zunaj stara dva z milotožečim glasom.

Franci preneha in posluhne.

Ščinkovca pa čivkata vedno glasneje in otožneje.

Franci skoči v kuhinjo in pogleda skozi okno. O, gorje! Med rogovilo na češplji sedi sosedova mačka, gleda proti strehi in maje z repom, kot bi premišljala nekaj. Ščinkovca pa v strahu za svoje, že godne mladiče obletujeta nevarnega gosta in čivkata obupno.

Franci ne premišlja dolgo, temveč zgrabi za metlo in hiti, kot le more, za hišo. Maček stoji že bliže gnezdu in je zamaknjen vanj tako, da niti ne opazi Francija, ki prihití z grozno naglico in lopne po njem, da pade na tla, se komaj pobere in uide pod kaščo. Franci si oddahne, a ne za dolgo. Čez plot prihití namreč sosedov Tone, ki je bil starejši in močnejši kot on, in vpíje razpenjen:

»Ti, kaj ti je pa napravila naša mačka, da jo preteplješ tako neusmiljeno z metlo?«

»Ščinkovce je hotela požreti!«

»Jaz bom že dal tebi in tvojim ščinkovcem!« pravi še Tone, zgrabi Francija in ga udari po obrazu, da se mu ulije kri iz nosa. Franci zajoče. Tone se pa požene v par sunkih na češpljo, da se maščuje še nad nedolžnimi bitji. Z zadnjim sunkom se požene do gnezda. Ščinkovci, že godni, se prestrašijo — frr — frr in vseh pet sedi na sosedovi hruški. Toneta zjezi,

zakolne grdo in hoče še vsaj gnezdo sneti z vej, tedaj mu pa izpodrsne, — grozen krik — in Tone leži težko sopeč vznak na tleh.

Ko zagleda Franci njegov blede obraz, ga izpreleti groza. Niti krvi si ne obriše z obraza, temveč hiti jokaje na njivo in pove ves dogodek od konca do kraja, kot se je zgodil v resnici.

Prihiteli so ljudje na lice mesta in našli Toneta v groznih mukah na tleh. Prenesli so ga hitro domov in poslali po gospoda kaplana, da ga izpove. —

Čez dva dni so zapeli žalostno zvonovi in peli zadnjo pesem Tonetu, ki je izdihnil v groznih mukah svojo mlado dušo in se preselil na drugi svet. Ves skesan je prosil mater, očeta in sorodnike, naj mu odpusté, ker jih ni ubogal, in pristavil: »Vem, da me je kaznoval Bog, ker sem tako neusmiljeno pobijal ptiče. Dragi moji tovariši,« se je obrnil na svoje sošolce, ki so stali ob postelji in jokali ginjeni, »bodite drugačni, kot ste bili doslej! To ni prav in Bog mora kaznovati grehe!«

Tako je govoril in umrl kmalu na to. O, kaka žalost je bila pri sosedovih! Kaka žalost po celi vasi!

Franci je kdove kolikokrat pokropil Toneta in molil zanj. —

Toneta so pokopali, nihče ni mogel pozabiti njegove žalostne smrti, otroci so pustili ptiče pri miru, Franci je pa zmolil na njegovem grobu marsikak očenaš pred šolo in se čutil srečnega. — — —

V času rož.

Med sočnim zelenjem so zamrle vijolice. Pestre, živobarvne tulpe na vrtnih gredah so odcvetele. Na polju se ponosno ziblje bujno žito, neprecenljivi dar božji. Z modrega nebesnega svoda siplje Stvarnik vedno živahneje življenje in blagodejne žarke na stvarstvo. Tu je zlato, cveteče poletje v vsem svojem čaru!

Prišlo je v izprevodu nežnih šmarnic, ponosnih narcis. Pripeljalo se je divno poletje v sijajnem solncu, oroseno z dehtečim deževjem akacij in škrlatnordečem plašču mamljivih rož.

Rožel! Na večer so še snivale v zelenih, tihih izbicah svojih čaš. A čez noč so se odprle nenadoma, kakor da bi se jih dotaknil mrak s čarobno palčico in jim velel: Vzcvetite! Odprle so se ter kakor plamenčki opojno zadehtele v toplo, poletno ozračje. Razlil se je njih vonj čez stezo, vrt in hišo, prodrl v najnižjo globino src, tjakaj, kjer bivajo misli, ki jim ni izrazite besede, kjer snivajo želje neizpolnjive, kjer žive in mró upi...

Dnevi rož! S snežno belino, prvo najnežnejšo barvo jutranje zarje, škrlatnim plaščem vladarja in temnordečo krvjo vam je, najdivnejše cvetje,

obarvana krona, kakor je nima lepše in krasnejše nobena kraljica. S sijajem zlata in biserov ste posute v rosnem jutru.

Dnevi rož! Ponosen visokodebeln in ponižno-grmičev, a vsekdar mamljivo dehteč in vabeč je njih kras in rast vso dobo poletja. Na najprelestnejšem in najmogočnejšem vrtu se ponaša roža in kaže svoje čudo. V skromnem vaškem vrtiču sanja zopet roža med vsakovrstnim koristnim grmičevjem in rastlinstvom svoj poletni sen. Šegavo pritlikavo debelce si je umislilo plezanje po zidu, ograji. Zavedajoč se svoje spretnosti se spenja čimdalje više in više. Ne sramuje se borne kočice. Glej, ovila jo je in odela s svojo krasoto. Na pokopališču cvete v tihi lepoti roža žalujka, vsajena v pozdrav snivajočemu v grobu, ko so ga morda vsi drugi že zabili.

Ob zapuščeni cerkvi je zasajen rožni grm pod lesenim križem ter ovija ljubeče svoje veje krog razpela. Trnjevo krono Kristusa opleta rožni venček. Rože poljubljajo svete roke; roža dehti ob stranski rani; roža se klanja in pozdravlja Križanega ob vznožju...

Dnevi rož, dnevi vonja! Sto in stoletja omamlja že roža z vonjem in razveseljuje človeška srca. Opevali so jo pesniki, slikali umetniki. Bila je vdelana v praporih viteštva.

Roža, najlepša cvetica! Ti roža rdeča, stolistna, ki si vkljub svoji lepoti tako skromna. V nizkem grmičju se smehljajo ljubki cveti. Ne kraljem, ne knezom ne razlivaš svojega vonja. V preprostem vrtiču ti je dom, kjer te trga roka nedolžnih otrok, povija v šopek, ali pa te daruje bogoljubna roka cerkvi. Tamkaj daruješ Najsvetejšemu svoj vonj. Ali pa ti je določeno doživeti svoje tiho, cvetlično življenje ob vznožju Marije, Kraljice rož. »Roži skrivnostni«, kakor jo v primeru imenuje sveta Cerkev, je najlepše darovano tvoje življenje, kakor bodi najlepše darovano Njej življenje nas vseh, potujočih po trnjevi zemeljski poti v raj, kjer cveto najdivnejše rože, rože, ki ne usihajo in ne zamró kakor zemeljske...

Franja Zupančič.

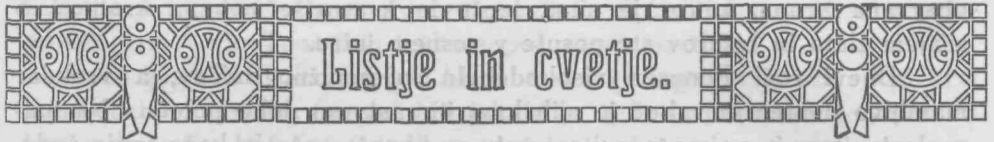
Zabavni dogodki iz minulosti.

Po raznih virih nabrala Gnjevoš in Internus.

11. Denar in čast.

Po neki bitki je dal Friderik Veliki, ki je plačeval pogum in junaštvo svojih vojakov ne samo z redovi, marveč tudi z denarjem, poklicati k sebi mladega častnika, ki se je odlikoval na bojišču. Na mizi je ležalo 50 zlatov in pa red. Ko je vstopil častnik v sobo, mu je rekel Friderik: »Na, izberi si eno iz obojega.« Častnik ni črnil besedice pa segel po cekinih, jih spravil v mošnjiček in se po vojaško zahvalil. Friderik ga je začudeno gledal in rekel: »Pri takem častniku bi človek pričakoval več častihlepnosti. »Sire,« mu je častnik odgovoril, »dolgove imam in moja čast mi veleva, da plačam najprej, kar sem dolžan. Red si že še zaslužim...«

»Lepo je to in častno zate; zato vsemi oboje!« je rekel Friderik.

Zakaj?

17. **Zakaj slamnate strehe poleti hlade, pozimi grejejo?** Zato, ker slamnate strehe kot slabi prevodniki toplote poleti sprejemajo in prepuščajo zunanjo gor-koto le počasi in v majhni meri, in se torej prostori pod njimi ne morejo tako razgreti kot pod drugačnimi strehami. Pozimi pa za-držujejo notranjo hišno toploto, da se ne poizgublja v zunanji mrzli zrak, ter zabran-jujejo hkrati zunanjemu mrazu prehod v notranjščino.

18. **Zakaj sta dež in rosa rastlinam tako blagodejna?** Zato, ker dež in rosa dovajata iz zraka amoniak, ki ima v sebi veliko za rastlinstvo bistveno potrebnega dušika, in ga oddajata koreninam. Tako iz-vršujeta dež in rosa hkrati dvojno dobro delo: pospešujeta rast rastlin in čistita zrak.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Grozdje.

Kdaj je vrba grozdje rodila?
Grozdje se ne nabira na trnju.
Črno grozdje je enako sladko kot belo.
En košek grozdja ne napravi trgatve (jeseni).
Za drobno grozdje ni treba velikega koša.
Sladko grozdje visi najvišje. (*Kaj dobrega in velikega se težko doseže.*)
Grozdje mi je prekislo, je rekla lisica, ko ga ni mogla doseči.
En gnil grozd izpridi veliko drugih.
Marsikdo bi imel rad grozd, pa ga ne more doseči.
Iz kislega grozdja se ne napravi sladko vino.

Reka: Grozdje mu je kislo.
Grozdje še ni zrelo.

Gruda.

Več je vredna domača gruda kot na tujem zlata ruda.

Hasek (korist).

Veliko praska malo haska.

Hči.

Kakršna mati, taka hči. — Hčerka se rada oblači v materino krilo. — Hčerka ubira materine stopinje. — Če je mati spaka, rada je hčerka tudi taka.

Kakor mati prede, tako hči tke.

Pridna mati vzgoji leno hčer. (*Če mati sama vse podela, se hči ne privadi delu.*)

Če matere ni doma, hči skozi okno zije.

Dobra je hči, če se o nji malo govori.

Hčere smrt se obžaluje le nekaj dni, slaba možitev pa vse življenje greni.

Kratkočasnica.

Poslušen otrok. Mala Mimica je šla obiskat svojo teto. Pred odhodom ji mama še enkrat naroča, naj bo prav pridna in naj se dostojno vede, ne sme nobene reči zahtevati, marveč prositi za vse. Teta ji prinese vsakovrstne sladkarije in sili, naj si izvoli. Mimica pa se spomni opomina svoje matere ter vzklikne: »Tetka, prosim za vse.«

Demant.

(Priobčil J. E. Bogomil.)

	a								
	a	a	a						
	č	e	e	e	e				
	e	e	e	e	e	e	i		
i	j	j	k	k	k	k	k	m	
	m	m	m	n	n	n	p		
	r	r	š	t	t				
	t	t	z						
	z								

Besede v demantu naj pomenijo:

1. soglasnik, 2. ime meseca, 3. dan v tednu, 4. posredovalca pri kupčiji, 5. prekoristno knjigo, 6. bolnika-hiravca, 7. plačilo nepokorščine, 8. reka na Nemškem, 9. soglasnik. Prav isto se čita po vrsti odzgoraj navzdol.

Šaljivo vprašanje.

Katera soba nima oken, pa vendar ni temna.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.